

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ СУПРОВІД УЧАСНИКІВ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ В ПЕРІОД ПОСТКОВІДНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ

Мороз Руслана Анатоліївна

ORCID ID: 0000-0001-9776-491

кандидатка психологічних наук,

старша наукова співробітниця Українського науково-методичного центру
практичної психології і соціальної роботи НАПН України

Україна

Актуальність теми, розробка її у науковій вітчизняній та зарубіжній літературі. Війна, яка триває протягом двох років, вплинула на ментальне здоров'я громадян України і суттєво збільшує навантаження на практичних психологів системи освіти. Крім звичайного навантаження, пов'язаного з психолого-педагогічним супроводом освітнього процесу в умовах воєнних дій, фахівці психологічної служби системи освіти здійснюють постковідну соціально-психологічну реабілітацію учасників освітнього процесу. Цей напрямок роботи додає складності у професійну практику психологів, оскільки вони мають поєднувати різні види допомоги, зокрема кризову підтримку, реабілітацію після хвороби, втрат близьких і знайомих, соціальної ізоляції, переживань і страхів за власне здоров'я, а також вирішення постковідних психологічних проблем.

Зважаючи на буремні часи і невідкладні виклики, здійснення соціально-психологічного супроводу учасників освітнього процесу в період постковідної реабілітації вважаємо однією з нагальних проблем практичних психологів.

Історія виникнення та розвитку інтервізії та інших групових форм професійної підтримки сягає 50-х років минулого століття і пов'язана з

іменами Майкла та Еніда Балінтів. Різні форми інтерв'язії виникли з роботи цих фахівців у клініці Тавісток [2]. Дослідження зарубіжних науковців, таких як Майкл Керролл (Michael Carroll), Роберт Столеро (Robert Stolorow) та Гелен Перкс (Helen Perks), вказують на значущість інтерв'язії в контексті професійного розвитку, підтримки і супроводу.

Мета статті полягає в описі досвіду здійснення соціально-психологічного супроводу учасників освітнього процесу в період постковідної реабілітації на основі розробленої програми.

Виклад основного матеріалу. За грантової підтримки Національного фонду досліджень України в рамках проєкту «Постковідна соціально-психологічна реабілітація учасників освітнього процесу в діяльності працівників психологічної служби (реєстраційний номер 2021.01/0198), нами обґрунтовано «Програму тематичного спецкурсу з методики партнерської суперв'язії (інтерв'язії) для практичних психологів, які здійснюють постковідну соціально-психологічну реабілітацію учасників освітнього процесу». Програма розроблена на основі практичного досвіду авторів у проведенні навчальних вебінарів для працівників психологічної служби з метою ознайомлення їх з методикою інтерв'язійної підтримки практичних психологів та з методиками соціально-психологічної реабілітації учасників освітнього процесу, спрямована на забезпечення практичних психологів професійними інструментами для ефективної роботи в сучасних умовах.

Зауважимо, що робота в контексті практичного психолога в постковідній соціально-психологічній реабілітації містить такі основні аспекти, за запитом чи потребою в кожному навчальному закладі окремо: оцінка психологічного стану клієнтів: (діагностика та аналіз актуальної життєвої ситуації (В. Панок), індивідуальну та групову терапію, психоедукацію, роботу з травмою та підтримка учасників освітнього

процесу, роботу з батьками здобувачів освіти, супровід на етапі повернення до нормального життя [3].

Розглянемо більш розлого, яким чином здійснюється *оцінка психологічного стану клієнтів*. Так, слід виокремити такі етапи:

– діагностика із застосуванням психодіагностичних методик для визначення рівня стресу, тривожності, депресії та інших психоемоційних станів;

– аналіз актуальної життєвої ситуації: виявлення специфічних проблем та стресових факторів, пов'язаних із пандемією COVID-19, таких як втрата близьких, проблеми зі здоров'ям, фінансові труднощі, обмеження соціальних контактів.

Певні особливості має *індивідуальна та групова терапія* в контексті постковідної реабілітації:

– *індивідуальна терапія*: робота з окремими клієнтами для надання їм підтримки та розробки індивідуальних стратегій подолання стресу;

– *групова терапія*: організація груп підтримки для людей, які пережили подібні ситуації, щоб у подальшому вони могли ділитися досвідом та підтримувати одне одного.

Потужним ресурсом володіє *психоедукація*, а саме такі її різновиди:

– навчання клієнтів: інформування про природу стресу, симптоми стресу у дорослих і дітей, його вплив на психічне та фізичне здоров'я, методи саморегуляції та подолання стресових ситуацій надання першої психологічної допомоги у стресових ситуаціях.

– тренінги: проведення тренінгів з розвитку навичок саморегуляції, стрес-менеджменту, технік релаксації, надання першої психологічної допомоги у стресових ситуаціях.

Здійснюючи соціально-психологічний супровід учасників освітнього процесу в період постковідної реабілітації, особливо в умовах невизначеності воєнного часу, варто значну роль відвести *роботі з*

травмою, яка має такий алгоритм: психологічна підтримка учасників освітнього процесу: надання емоційної підтримки та створення безпечного простору для опрацювання травматичних подій.

Провідне місце на шляху до посттравматичного зростання посідає *робота з родинами*, адже сім'я – це система, тому, коли змінюється один її елемент, то змінюється вся система. *Наша програма передбачає такий хід дій*: підтримка батьків: допомога батькам у вирішенні проблем дітей, які виникли внаслідок пандемії та воєнних дій – таких, як труднощі у навчанні, соціальна ізоляція, тривожність, освітні втрати і розриви.

Найбільш *тривалим з позиції інтервенції вважаємо супровід на етапі повернення до нормального життя*, який передбачає реінтеграцію, що має такі складники: підтримка клієнтів у процесі повернення до звичного життя, допомога у встановленні нових життєвих цілей, розробка і обговорення планів на майбутнє, визначення життєвих перспектив і стратегій. Тут у нагоді можуть стати практичні рекомендації представника позитивної психотерапії Н. Пезешкіана. Зокрема, позитивна реінтерпретація, що дозволяє побачити ситуацію, кризу, розлад, учинок з іншого боку, знайти в негативному – позитивне, в проблемі – можливості, у кризі – шанс для духовної невичерпності [4].

Висновки. Важливим аспектом роботи практичного психолога, який здійснює соціально-психологічний супровід учасників освітнього процесу в період постковідної реабілітації, є дотримання етичних стандартів і принципів, а саме: дотримання конфіденційності, інформована згода, повага до гідності та прав клієнта, компетентність, професійна відповідальність, чесність і правдивість, уникнення конфлікту інтересів, принцип ненанесення шкоди, справедливості і рівності, етичне ставлення до колег [1].

Список використаної літератури

1. Каменщук Т. Д., Романовська Д. Д. Сучасні технології підтримки психічного здоров'я здобувачів освіти в умовах пандемії. *Ricerche scientifiche e metodi della loro realizzazione: esperienza mondiale e realta domestiche* : Raccolta di articoli scientifici «ΛΟΓΟΣ» con gli atti della I Conferenza scientifica e pratica internazionale (Т.2), Bologna, May 14, 2021. Bologna-Vinnitsia : Associazione Italiana di Storia Urbana& Piattaforma scientifica europea, 2021. Pp. 96–99.
2. Мороз Р. А. Супервізійні та балінтовські групи як засіб емоційного відреагування педагогічних працівників в період пандемії COVID-19 // Теоретичні та практичні аспекти розвитку сучасної педагогіки та психології: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 25-26 червня 2021 р.
3. Панок В. Г. Напрями медико-психологічної допомоги населенню в часи війни. Тези./ Актуальні проблеми клінічної та технологічної медицини. Збірник наукових праць за загальною редакцією Заслуженого лікаря України, професора О.А. Панченка. 2023. Київ. КВІЦ. 242 с. DOI: <https://doi.org/10.30837/978-617-697-162-7>
4. Пезешкіан Н. У пошуках сенсу. Психотерапія маленькими кроками. Харків. Макросвіт. 2020. 320 с.